

שהיום נלמד בעזרת ה':

שבועות דף לה

משנה: משביע אני עליכם אם לא תבואו וכו': הם פטורים בגלל שהאיש לא חייב לו כסף, כי הוא יכול לחזור בו מההבטחה לתת לו מתנה.

משביע אני עליכם כשתדעו וכו': הם פטורים כי קודם כל הם צריכים לדעת את העדות ואחר כך להישבע שהם לא יודעים. ואילו כאן השבועה קודמת לעדות.

עמד בבית הכנסת וכו': מכיון שהוא אמר לכל הציבור באופן כללי שיעידו לו, אפילו ששני העדים היו בתוך הקהל, והם כפרו בעדות הם פטורים, כי הוא צריך לייחד את הדיבור שלו לעדים.

אמר לשנים משביע אני עליכם וכו': מכיון שהם פסולים להעיד הם פטורים על השבועה.

שלה ביד עבדו וכו': מכיוון שהתובע בבית דין צריך בעצמו לבקש מהם את העדות והשבועה, ולא שליח שלו או הנתבע.

הגמרא תבאר את כל המקרים.

נמרא: מה להלן בתביעת ממון ויש לו, אף כאן בתביעת ממון ויש לו: כמו שבשבועת הפקדון, המפקיד תובע את הנפקד כסף שיש לו בידיים של הנפקד. כך גם בשבועת העדות דוקא אם משביע את העדים על כסף שיש לו בידיים של הנתבע, ולא אם הנתבע רק הבטיח לו כסף במתנה, שאז הוא לא חייב לתת את הכסף ויכול לחזור בו.

*

למדנו במשנה - משביע אני עליכם כשתדעו לי עדות כו':

תלמוד לומר "ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע": כלומר כאשר העד שמע קול שבועה ונשבע, הוא כבר ראה או ידע את העדות. מכאן לומדים שהעדות צריכה להיות קודמת לשבועה.

*

למדנו במשנה - עמד בבית הכנסת ואמר משביעני עליכם:

אמר שמואל אפילו עדין ביניהן: בתוך הקהל. הגמרא מקשה על כך פשיטא! כי אם העדים לא היו שם ודאי שאין שום קשר לשבועת העדות. ומתוצאת מדובר שהתובע עומד ליד העדים העומדים בתוך הקהל והוא מדבר אל כל הקהל. היה מקום לומר שזה נחשב כאילו הוא מדבר אל העדים והם יתחייבו על השבועה, קמ"ל.

תניא נמי הכי וכו': מדובר שהוא עומד ליד העדים. ולכן אם הוא אמר 'משביע אני את כל העומדים כאן' הוא מייחד את העדים העומדים לידו, והם חייבים על השבועה.

*

למדנו במשנה - אמר לשנים משביע אני עליכם:

ת"ר אמר לשנים משביע וכו' ת"ל "אם לא יגיד ונשא עונו" בראוין להגדה הכתוב מדבר: מהפסוק לומדים שרק עד כזה שיכול להעיד, אם הוא לא מסכים להעיד ונשבע, הוא מתחייב עונש.

למדנו במשנה - שלח ביד עבדו וכו':

מאי תלמודא? איך לומדים זאת מהפסוק "אם לא יגיד ונשא עונו"? רבי אלעזר מתרץ: הכתיב בפסוק הוא "אם **לוא** יגיד" ודורשים את הפסוק כך 'אם לו לא יגיד ונשא עונו' כלומר דוקא אם לתובע הוא לא יגיד עדות וישבע, הוא חייב, ולא אם לאדם אחר הוא יסרב להעיד וישבע.

משנה: משביעני עליכם: אם הוא אמר לעדים 'משביעני עליכם' או 'מצוה אני עליכם' או 'אוסרכם אני' שתעידו לי, והם כפרו ואמרו שאינם יודעים עדות, הם חייבים. (ובגמרא יתבאר). אבל אם הוא אמר להם 'משביע אני עליכם בשמים ובארץ שתעידו לי' הרי אלו פטורין.

באלף דלת ביוז הי וכו': אם הוא אמר אני משביע אתכם באחד מהשמות של ה', כגון בשם אדנות או בשם המפורש או בשם 'שקי' או בשם 'צבקות'. או שהשביע אותם באחד מהכינויים של ה', כגון ב'חנן ורחום' ב'ארך אפים' ב'רב חסד'. הם חייבים.

המקלל בכולן: המקלל את ה' באחד מהשמות או הכינויים, לדעת ר"מ חייב אבל לדעת חכמים הוא חייב רק אם קילל בשם המפורש. וכן נחלקו באותה המחלוקת במקלל אביו ואמו.

המקלל עצמו וחבירו בכולן עובר בלא תעשה: יתבאר בגמרא מה הכוונה המקלל את עצמו.

"יככה ה'" **אלקם** וכן **"יככה אלהים"** זו היא אלה הכתובה בתורה: אם התובע אמר לעד את הפסוק הכתוב בקללות **"יככה ה'** בשחפת ובקדחת" כדי שישבע לו דהיינו **"יככה ה'** בשחפת ובקדחת אם לא תעיד לי". או שהתובע היה קורא את הפסוק הזה בתורה ואמר לעד **"כך יככה אלוקים אם לא תעיד לי"**. זו שבועה. כי בקללות כתוב **"ככל אלות הברית"** ('אלה' = שבועה).

'אל יכך' ו'יברכך' ו'יטיב לך': אם הוא אמר לעד - ה' לא יכה אותך אם תעיד לי. או שאמר לו ה' יברך אותך אם תעיד לי. או ה' יטיב לך אם תעיד לי. לדעת ר"מ זו שבועה כי **'מכלל הן אתה שומע לאו'** שאם לא תעיד לי ה' יכה אותך, או יקלל אותך, או ירע לך. אבל לדעת חכמים לא אומרים **'מכלל הן אתה שומע לאו'**.

גמרא: קושיא: **'משביעני עליכם'** מאי קאמר? הרי זו שבועה בלי שם ה' רב יהודה מתרץ: **הכי קאמר 'משביע אני עליכם בשבועה האמורה בתורה'**: והרי זה כאילו הוא הוא הזכיר את שם ה', כי השבועה האמורה בתורה היא בשם ה' (ריטב"א). וכן אם אמר **'מצוה אני עליכם בצוואה האמורה בתורה'** הוא מתכוין למה שכתוב בפרשת נדרים ושבועות **"אלה החוקים אשר ציוה ה'"**, ואם כן יש כאן שם ה'. וכן אם אמר **'אוסרכם אני באיסור האמור בתורה'** כוונתו לכתוב בפרשת שבועה **"אושבע שבועה לאסור איסור על נפשו"**. ולכן זה נחשב לשבועה.

אמר ליה אביי: אם כן מדוע אם אמר להם **'כובלכם אני'** הם חייבים? ולכאורה כוונתו לומר **'כובלכם אני בככל האמור בתורה'** והרי לא כתוב בתורה לשון של **'ככל'**!

אלא אמר אביי **הכי קאמר 'משביע אני עליכם בשבועה'**: כוונת המשנה שהוא משביע אותם באחד מהשמות הקדושים שנאמרים בשבועה. כגון **"משביע אני עליכם בה"**, וכן אם אמר **"מצוה אני עליכם בה"**, וכן **"אוסרכם אני בה"**, או **"כובלכם אני בה"**.

למדנו במשנה - באלף זלת ביוז הי בשדי בצבאות בחנון ורחום בארץ אפים ברב חסד:

קושיא: למימרא דחנון ורחום שמות נינהו, ורמיניה יש שמות שנמחקין וכו': הכותב סת"ם וטעה וצריך למחוק מילים, יש שמות שאסור לו למחוק ויש שמות שמותר לו למחוק.

אביי מתרץ: המשנה אינה מתכוונת שהוא משביע אותו בשם 'חנון', אלא 'במי שהוא חנון' כלומר בה' שהוא חונן ומרחם על בריותיו. וכן בה' שהוא ארך אפיים.

אמר ליה רבא: אם כן מדוע המשביע 'בשמים ובארץ' אין זו שבועה? גם כאן נגיד שכוונתו למי שהשמים והארץ שלו.

תירוצ: **הכי השתא:** ב'חנון ורחום' כיון שאין דבר אחר בעולם שנקרא רחום וחנון חוץ מהקב"ה, אם כן ודאי כוונתו להשביע במי שהוא חנון ורחום כלומר בה'. מה שאין כן ב'שמים וארץ' שהוא יכול להתכון לשמים והארץ עצמם, ולכן אין זו שבועה (אלא אם כן ישבע בפירוש במי שהשמים והארץ שלו).

*

ת"ר כתב אלף למד וכו': כלומר התחיל לכתוב שם 'אלהים' וכתב רק 'אל', או שהתחיל לכתוב את שם הוי"ה וכתב רק 'יה', אסור לו למחוק את מה שכתב למרות שלא גמר לכתוב את השם, כיון ששני אותיות אלו הם שם בפני עצמם. אבל אם התחיל לכתוב 'שדי' וכתב רק 'שד', או שהתחיל לכתוב 'אדני' וכתב רק 'אד', או שהתחיל לכתוב 'צבאות' וכתב רק 'צב', יכול למחוק.

רבי יוסי אומר: גם את שם 'צבאות' כולו אפשר למחוק, כיון שהקב"ה נקרא 'צבאות' על שם עם ישראל, שנאמר "וְהוֹצֵאתִי אֶת צְבֹאתַי אֶת עַמִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", ואין זה אחד משמותיו של הקב"ה.

*

[מכאן ע"פ ביאור 'חברותא']

תנו רבנן: כל אות הטפל לשם ה' בין מלפניו ובין מלאחריו הרי זה נמחק.

לפניו כיצד: לה' - האות ל' נמחק, בה' - האות ב' נמחק, וה' - האות ו' נמחק, מה' - מ' נמחק, שה' - ש' נמחק. הה' - ה' נמחק. כה' - כ' נמחק.

לאחריו כיצד: אלהינו - אותיות נ"ו' נמחק. אלהיהם - ה'ם' נמחק. אלהיכם - כ'ם' נמחק.

אחרים אומרים: אות שלאחריו אינו נמחק, שכבר קדשו השם, שאותיות אלו מתיחסות לשם אחרי שכבר נכתב ולפיכך קיבלו קדושה בעת כתיבתם. מה שאין כן האותיות שלפניו, שבשעת כתיבתן עדיין לא נתקדש השם וכל התייחסותם לשם נעשת רק לאחר כתיבתן, ואז אינן מתקדשות.

אמר רב הונא: הלכה כאחרים.

[אברהם, דלטיא לנבות בגבעת בנימן שלמה דניאל - סימן]

כל שמות האמורים בתורה באברהם בפרשת המלאכים הם קדש חוץ מזה שהוא שם חול שנאמר "ויאמר: אדני, אם נא מצאתי חן בעיניך" [שאמר אותו אברהם למלאך מיכאל, וקראו אדון].

חנינא בן אחי רבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה משום רבי אלעזר המודעי אמרו: אף זה שם קדש הוא [שפנה אברהם להקב"ה ובקשו שימתין עד שיכניס את האורחים].

כמאן אזלא הא דאמר רב יהודה אמר רב: גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה? כמאן - כאותו הזוג שאמרו שא - דני המוזכר בפרשה הוא קודש. ומלמדנו שפנה אברהם אל הקב"ה ובקשו שימתין עד שיכניס את האורחים, ומכאן שהכנסת אורחים גדולה מהקבלת פני השכינה.

כל שמות האמורים בלוט - חול, חוץ מזה, שהוא קודש, שנאמר "ויאמר לוט אליהם - אל נא, אדני, הנה נא מצא עבדך חן בעיניך" וגו', [וכך עלינו לקרוא פסוק זה: ויאמר לוט אליהם למלאכים - אל נא תעשו כן! וחזר ופנה אל הקב"ה ואמר - אדני, הנה נא מצא עבדך חן בעיניך!] והראיה שכך היא משמעות הפסוק מכך שביקש לוט על חייו, ובקשה כזאת יש לבקש אצל מי שבידו להמית ולהחיות - זה הקדוש ברוך הוא!

כל שמות האמורים בנבות ["ברך נבות אלהים"] קודש, אבל השמות האמורים בתיאור פסל מיכה הרי הם חול.

רבי אליעזר אומר: השמות האמורים בנבות כולם קדש, במיכה - יש מהן חול ויש מהם קודש: השמות הכתובים בו באלף - למד - הא - יוד - מם, הם חול.

והכתובים ביוז - הי - ו - הי, הם קדש. חוץ מזה, שכתוב באלף למד והוא קודש
 "כל ימי היות בית האלהים בשילה!"

כל שמות האמורים במעשה של פילגש בגבעת בנימין - רבי אליעזר אומר: הרי
 הם חול!

רבי יהושע אומר: הרי הם קודש!

אמר לו רבי אליעזר הרי הכתוב אומר "וישאלו בני ישראל באלהים ויאמרו: מי יעלה
 לנו בתחלה למלחמה עם בני בנימין? ויאמר ה': יהודה בתחילה". ולדברך שכל
 השמות הם קודש, וכי יתכן שהקב"ה מבטיח שיצליחו במלחמה, ואינו עושה?

אמר לו רבי יהושע: מה שהבטיח הקב"ה הוא עשה. אלא שהם לא ביחנו [לא
 העמידו למבחן בשאלת האורים ותומים] אם לינצח אם לנצח. אלא רק שאלו אם
 לעלות למלחמה אם לא, ולכן נכשלו. אבל באחרונה, שביחנו באורים ותומים
 והוסיפו על שאלתם אם לעלות גם את השאלה "אם אחדל"? הסכימו על ידן.
 שנאמר "ופנחס בן אלעזר בן אהרן עומד לפניו בימים ההם, לאמר: האוסיף עוד
 לצאת למלחמה עם בני בנימין אחי אם אחדל?" וגומר.

כל "שלמה" האמורין בשיר השירים - קדש. שמשמעות "שיר השירים לשלמה"
 היא - שיר למי שהשלום שלו! חוץ מזה "כרמי שלי לפני, האלף לך שלמה".

[כונת הפסוק היא ללמדנו שזכותו של שלמה המלך ליטול מכלל ישראל חמש
 שישיות מהאוכלוסיה לעבודת המלך ואת השישית הנותרת עליו לשחרר כדי שיוכלו
 לעסוק בתורה - מהרש"א].

וכך אומר הפסוק: האלף לך שלמה - מכל אלף ומאתיים איש נוטל שלמה לדידיה
 אלף. ומאתיים - לנוטרים את פרינו, שהם רבנו, העוסקים בתורה ומגינים בכך על
 כלל ישראל.

ויש אומרים אף שם זה חול הוא: "הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה...
 מפחד בלילות", לפי שהיה שלמה המלך נבעת מאשמדאי.

ומדייקת הגמרא מדברי היש אומרים, דאמרי אף שם זה חול הוא, ולא מיבעי
 האיך, בפסוק הקודם, אודות כרמו של שלמה. ואם כן תיקשי -

אלא, הא דאמר שמואל מלכותא דקטלא חד משיתא בעלמא - לא מיענשה,

שיש זכות למלכות לקחת אנשיה לעבודת המלך, ואפילו אם ייהרגו ששית מהאוכלוסיה בעבודתם הקשה ובמלחמות הרשות אין מענישים את המלכות על כך, **שנאמר "כרמי שלי לפני: האלף לך - שלמה" למלכותא דרקייעא הנקראת "שלמה", "ומאתים לנוטרים את פרו" למלכותא דארעא!** [והיינו שישיית].

ואם כן, **שמואל**, דקרי בהאי פסוק ש"שלמה" הוא קודש, הוא לא כתנא קמא ולא **כיש אומרים**, שלפי כולם הרי הוא חול!

ותריץ: **אלא, הכי קאמר תנא דמתניתא: ויש אומרים** דשלמה האמור בכתוב "האלף לך שלמה" **זה קודש. וזה הוא חול - דמטתו של שלמה! ושמואל דאמר כיש אומרים**, ש"האלף לך שלמה" הוא קודש.

כל מלכיא האמורים בדניאל של חול, חוץ מזה שהוא קדש "אנת מלכא, מלך מלכיא, די אלה שמיא, מלכותא חסנא ותקפא ויקרא - יהב לך!". והיינו, שמלך מלכי המלכים נתן לך חוסן ותוקף, ויקר.

יש אומרים, אף זה קודש. שנאמר "מרי חלמא לשנאך ופשרה לערך! [תרגומו: אדוני! החלום - לשנאך. ופתרונו - לאויבך!

ופשט הכתוב הוא, שאמר דניאל לנבוכדנצר: אדוני, החלום הרע הזה שחלמת, יהיה לשנאך, ופתרונו יחול על אויבך. אך לפי פשוטו זה של מקרא יהיה קשה]

למאן, כלפי מי קאמר דניאל "מרי" - "אדוני"? אי סלקא דעתך לנבוכדנצר קאמר ליה, שאמר לו שיחולו החלום ופשרו על שונאיו. לא יתכן, שהרי שנאותיה דנבוכדנצר מאן ניהו? - ישראל. וכי מילט קא לייט להו האם קילל דניאל לישראל שיחול עליהם החלום הרע שחלם נבוכדנצר?

אלא, בהכרח, תלה דניאל את עיניו אל הקב"ה, ואמר לו: מרי חלמא, אדון החלומות! חלום זה ופתרונו יתקיים בנבוכדנצר, שהוא שנאך ואויבך! ולכן, הוי הא "מרי חלמא" שם קודש.

ותנא קמא, שאמר שם זה חולין הוא, סבר - וכי לנבוכדנצר, שונאי ישראל בלבד, איכא, שונאי עובדי כוכבים ליכא? ולכן, כונת הכתוב היא שפנה דניאל לנבוכדנצר, ואמר לו: אדוני, החלום הרע הזה יחול על שונאך ואויבך! והתכוון דניאל לשונאיו של נבוכדנצר מקרב העכו"ם.

[עד כאן ע"פ ביאור 'הברותא']

למדנו במשנתנו - ובכל כנויין הרי אלו חייבין כו':

קושיא: ורמיניה: והרי למדנו בכרייתא - נאמר לגבי סוטה "וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה בְּשִׁבְעַת הָאָלֹה וְאָמַר הַכֹּהֵן לְאִשָּׁה יִתֵּן יְהוָה אוֹתָךְ לְאֱלֹה וְלִשְׁבַּעַת בְּתוֹךְ עַמֶּךָ בְּתַת יְהוָה אֶת יָרְכָךְ נִפְלֵת וְאֶת בְּטֹנְךָ צָכָה", ויש לשאול מדוע התורה כתבה "יִתֵּן יְהוָה אוֹתָךְ לְאֱלֹה וְלִשְׁבַּעַת", והרי כבר נאמר "וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה בְּשִׁבְעַת הָאָלֹה"? תשובה: זה נכתב כדי ללמדנו שבשבועת העדות צריך שישביע את העדים בשם ה', וכך הוא הלימוד: נאמר בשבועת העדות "וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹה" ונאמר גם לגבי סוטה "אלה", ולומדים בגזירה שווה שכשם שבסוטה הכהן משביע אותה כך בשבועת העדות הוא משביע את העדים, וכשם שבסוטה הוא משביע אותה בשם ה' כך בשבועת העדות הוא צריך להשביע את העדים בשם ה'. עד כאן הכרייתא.

נמצא שעליו להשביע אותם דווקא בשם ה', וקשה על משנתנו שאמרה שיכול להשביעם גם בכינוי.

תירוץ: אמר אביי: הכרייתא היא בשיטתו של רבי חנינא בר אידי ומשנתנו היא בשיטת רבנן.

דתניא: וכפי שלמדנו בכרייתא אחרת - רבי חנינא בר אידי אומר, הואיל והתורה אמרה להישבע (= כגון ב"ד שמשביעים את הנתבע במקרים מסויימים) שנאמר "שִׁבְעַת יְהוָה תְּהִיָּה בֵּין שְׁנֵיהֶם", והתורה אמרה לא להישבע שנאמר "וְלֹא תִשְׁבַּעוּ בְּשֵׁמִי לְשָׁקֵר", וכן התורה אמרה לקלל (= לגבי סוטה) שנאמר "יִתֵּן יְהוָה אוֹתָךְ לְאֱלֹה וְלִשְׁבַּעַת", והתורה אמרה לא לקלל שנאמר "אֱלֹהִים לֹא תִקְלַל", וכן נאמר "לֹא תִקְלַל תִּרְשָׁ", כשם שחיוב שבועה הוא דווקא בשם ה' כך האיסור להישבע הוא דווקא בשם ה', וכשם שאת הסוטה מקללים בשם ה' כך האיסור לקלל הוא דווקא בשם ה'.

נמצא שלדעת רבי חנינא בר אידי שבועה היא דווקא בשם ה', וא"כ גם הכרייתא הקודמת היא כדעת רבי חנינא בר אידי.

קושיא: ורבנן: מה הטעם של רבנן הסוברים שאפשר להשביע גם בכינוי? אם הם לומדים שבועת העדות משבועת סוטה בגזירה שווה 'אלה' 'אלה', א"כ גם בשבועת העדות צריך להישבע בשם המיוחד (= שם הוי"ה) כמו בשבועת סוטה, ואם הם לא לומדים את הגזירה שווה, א"כ מהיכן הם יודעים שהפסוק "וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹה" שנאמר בשבועת העדות מדבר על שבועה?

תירוץ: נפקא להו מדתניא: הם לומדים זאת מהברייתא - נאמר בשבועת העדות "וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים", ו"אלה" היא שבועה כפי שנאמר לגבי סוטה "וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה בְּשִׁבְעַת הָאֱלֹהִים".

קושיא: התם שבועת האלה כתיב: והרי בסוטה נאמר "בְּשִׁבְעַת הָאֱלֹהִים", דהיינו שבועה שהיא בקללה, אבל לא משמע מכאן שבועה שאינה בקללה, ושבועת העדות היא שבועה ללא קללה וא"כ אי אפשר ללמוד זאת מסוטה.

הכי קאמר: כך כוונת הברייתא - נאמר בשבועת העדות "וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים", ובכל מקום שנאמר "אלה" יש עמה שבועה, וכפי שנאמר בסוטה "וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה בְּשִׁבְעַת הָאֱלֹהִים", ומנין לעשות (אלה שאין עמה שבועה כאלה שיש עמה שבועה) שבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה? כלומר מנין לנו ששבועת העדות היא גם אם השביעים ללא אלה? לכך נאמר "וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים", ולכאורה מילת "קול" מיותרת שהרי היה אפשר לכתוב רק "ושמעו אלה", אלא נאמר "קול" כדי ללמדנו ששבועת העדות היא בין שבועה עם אלה ובין שבועה ללא אלה.

*